

Mukkula 2015

Kirjoittaminen tanssia, nuorallakävelemistä?

Enpä tiedä. Toisaalta, yksi lempikohdista eräässä Margaret Atwoodin haastattelussa 1970-luvulla on kun hän sanoo että kirjoittaminen, kirjan tekeminen on hänelle kuin ”walking the tightrope over Niagara Falls” – ja vaikka metafora itselleni tuntuu liian suurelta, niin se on huikaiseva – myös sen takia että poden ankaraa korkean paikan kammoa ja olen kerran käynyt Niagara Fallsissa. En IKINÄ kävelisi nuoralla Niagara Fallsin yli – mieluummin kuolisin.

”Dancerska beridande häst – det är kanske skriva”, kirjoitti puolestaan suomalainen ruotsiksi kirjoittanut prosaisti ja runoilija Mirjam Tuominen päiväkirjassaan 1940-luvun lopussa, kun hän sotien jälkeen yritti mieltää koko kirjoittamisensa uudestaan, koska tässä koko länsimäisen sivilisaation käännekohdassa oli mahdotonta kirjoittaa, jatkaa taiteen tekemistä, ihan kuin mitään ei olisi tapahtunut. Suoraan sanottuna (ja Tuominen sanoo sen hyvinkin suoraan omaperäisessä proosassaan ja lyriikassaan tämän jälkeen): vanha muoto, vanha kieli – ns. ”normaalikieli” perustuu valheelle: koska kaikki pyrkimykset ykseyteen, kokonaisuus-harmoniaan, kieleen joka hälventää ristiriitoja ja ummistaa silmänsä ”inför de avgrunder som finns” kuilujen partaalla/syöverien äärellä ovat yksinkertaisesti ristiriidassa totuuden kanssa. Auschwitzin jälkeisessä maailmassa muoto, kieli, ilmaisu on keksittävä uudelleen.

Niin Tuominen, joka ennen sotaa ja sodan aikana oli vakiinnuttanut paikkaansa suomalaisen kirjallisuuden novellistiikan eturintamassa hienona mutta traditionalistisena kirjailijana siis hylkäsi eettisin ja esteettisin perustein koko sen proosan jonka hän niin hienosti hallitsi – ja seuraavissa kirjoissaan hän hyvin tietoisesti alkoi rikkoa sitä: fiktiot ja eepiset rakenteet ulos, täydelliset lauseet, KOKO hahmottamisen tapa/hela gestalningen. Ja sitten fragmentaarisen lyhytproosan kautta – teos ”Tema med variationer” on todellinen outolintu 1940-luvun lopun suomalaisessa kirjallisuudessa, mutta tämän päivän silmin luettuna häkellyttävän modernin tuntuinen – Tuominen päätyy 1950-luvulla kirjoittamaan lyriikkaa jossa painotukset itse sanojen merkityksien sijasta ovat rytmisissä, soinnuissa, siinä miltä kieli maistuu ja kuulostaa. Ja itse kirjoitus – lauseet – ovat usein sitaatteja tai tulkintaa (Tuominen kääntää Rilkeä ja Hölderliniä omalla tavallaan ja liittää nämä runot omiinsa) tai liikkuvat yli kielen rajojen, esimerkiksi suorita otteita suomalaisista kansanlauluista suomeksi – sekä kuvia – omia piirroksia jotka hän nimeää ei-kuviksi (”icke-bilder”). Ikään kuin omaa ääntä, omaa – tavanomaisessa mielessä – ei ole enää olemassa. Itse tekijä, kirjailija, joka aikaisemmin asui ”turvallisesti” kielessään, tarinoissaan, on nyt uudessa tilassa,

uudenlaisessa maailmassa – monimerkityksellisessä ilman(without) [ehkä voisi sanoa ”ilman olemisen tilassa”?] -tilassa joka tosiaan ON myös kuin ilmatila: vaikutelma lukiessa on hyvin fyysisesti se että sivujen sanat, merkitykset, kuvat ikään kuin leijailevat ilmassa jossain ”wastelandissa” – autiomaassa [tai joutomaan yllä]. Mutta näistä paloista ja fragmenteista, rytmeistä, kuvista, toisten äänistä muodostuu: ei hulluutta, vaan omintakeista, never-before-heard-of mosaiikkia.

Gripande. Liikuttavaa, paikoin suurenmoista – vaikka sellainen adjektiivi on beside the point kirjailijalle itselleen, merkityksetön kirjailijalle itselleen: Tuominen ei halua olla suurenmoinen, hän haluaa kommunikoida, laittaa maailman uusiksi. Ainoa kriteeri: sen on oltava totta.

Ja tätä ”tekstimaailmaa” varten, ja siinä olemiseen ja liikkumiseen Tuominen siis kehittää itselleen uuden mielikuvan kirjailijasta/tekijästä: ”danserska beridande häst”. Hevosella ratsastava tanssija – joka on samalla sekä taiteilija itse että itse kirjoittaminen ja itse kirjoitus. Kaikki yhtä vauhdissa tanssimista – rajamailla, yli rajojen, i och över avgrunder, kuiluissa ja kuilujen yllä.

Nämä mielikuvat: Margaret Atwoodin ylväs nuorallakävelijä jonka alla on putous, vesi johon kuolee ja hukkuu, Mirjam Tuomisen hurjassa vauhdissa ratsastava tanssija ovat olleet minulle tärkeitä kun olen vuosien varrella yrittänyt hahmotella omaa suhdettani kirjoittamiseen ja lukemiseen. Ne kertovat minulle tärkeistä asenteista tähän tekemiseen: ehdottomuudesta, panoksista (jotka eivät liity mitenkään ulkoisiin saavutuksiin), rohkeudesta.

Enempi kuitenkin siis niin kuin itse omasta tekemisestäni – jolle ei oikein ole mielikuvia: se on edelleen, vuosien jälkeen, äärimmäisen epäglamoröösiä, teorialonta, hapuilevaa, jopa likaista toimintaa – jossa itse on jonkinlainen amebaa joka levittäytyy rajattomasti ja rumasti tilassa joka on sekä huone jossa tehdään ja itse maailma joka kirjoittamalla ja edelleen kirjoittamalla kirjoitetaan esille. Siinä ei ole olemassa kirjailijaminää, ei edes minää – on vain se maailma joka prosessissa orgaanisesti saa oman muotonsa muodottomuudesta. Oman ilmaisunsa, omat sanansa – koska kaikki alkaa, ei sanoista vaan sanattomuudesta. Johon liittyy voimakkaita tunteita: usein kiellettyjä, ei-toivottuja kuten surua, häpeää... Mutta ei voi väistää, vaan tulee mennä sinne – ”gå till det som bränner” (”mennä siihen joka polttaa”/mennä kohti sitä, mikä polttaa): sanattomuudessa on valtavaa energiaa, liikkua sen energian kanssa. Ja tämä tietenkin vie joskus ja on ajoittain vienyt minutkin hahmottomaan tilaan, yli rajojen itsessäni -

Kuitenkin: *sen on oltava totta*. Näin sanovat minulle Margaret Atwood ja Mirjam Tuominen, kumpikin tavallaan. Ja että se tosi voi kaiken kaaoksen ja pirstoutuneisuuden keskellä olla myös beautiful, strong and forceful/kaunista, vahvaa ja väkevää. Hurjassa vauhdissa ratsastava tanssija,

ylväs nuorallakävelijä Niagara Fallsissa.

Monika Fagerholm

Tänk inte text, tänk värld.